

Makalenin Geliş Tarihi: 01.11.2020
Kabul Tarihi: 01.12.2020
Makalenin Türü: Araştırma-İnceleme

**BALKANLAR'DA BARIŞIN TESİSİNE GİDEN YOL: BALKAN BASIN
BİRLİĞİ
(1937-1938)**

***

**THE ROAD TO THE FACILITY OF PEACE IN THE BALKANS: BALKAN
PRESS UNION
(1937-1938)**

Semra KILIÇ*

ÖZ

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti, birçok alanda inkılâplar yaptı. Böylece bu girişimlerle gelişme yolunda ilerledi. Aynı zamanda içerde ve dışarıda barış ve güveni amaç edindi. Türkiye, özellikle hem sınırların korunması hem de barış ve güvenliğin sağlanması için doğu ve batıdaki devletler ile sıkı bir işbirliğine girdi. Dış politikada Türkiye'nin 1934'te Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya devletleriyle Balkan Antantı'nı ve 1937'de de İran, Irak ve Afganistan devletleriyle Sadabad Paktı'nı imzalaması bunun bir göstergesidir. Uluslararası denge, Türkiye'nin iç politikası kadar basında da etkisini göstermiştir. Türkiye de bu amaçla Balkan Devletleri ile ilişkilerini geliştirmeye yöneldi. Aynı zamanda 15 Şubat 1937'de toplanan Balkan Basın Birliği'ne de katılarak, Türk basınını kültür sahasında Balkan Devletleri'ne tanıtmak için hareket etti.

Balkan Basın Birliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin VII. Hükümeti döneminde 15 Şubat 1937 tarihinde toplanmıştır. 1 Mart 1935-1 Kasım 1937 tarihleri arasındaki yedinci İnönü Hükümeti, özellikle ikinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığı bu yıllarda iç ve dış politikaya büyük önem vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığı bu dönemde Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle özellikle Balkan Devletleri ile

---

*Şırnak Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü Öğretim Görevlisi: semra-semra2017@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0742-5867: **Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:** Semra Kılıç, "Balkanlar'da Barışın Tesisine Giden Yol: Balkan Basın Birliği (1937-1938)", Atatürk Üniversitesi, **Atatürk Dergisi**, IX, S.2, (Aralık-2020), s.221-250. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniad>)

dostluk ilişkilerini korumak amacıyla bir dizi çaba sarf etmiştir. Bu çaba basına da yansımıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin Balkanlar'da uyguladığı politika ve Balkan Basın Birliği hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Politika, Türkiye, Balkan Basın Birliği.

ABSTRACT

The proclamation of the Republic of Turkey with the new Government of the Republic has made reforms in many areas. Thus, it progressed on the way of development with these initiatives. At the same time, it aimed at peace and security inside and outside. Turkey, in particular the protection of both the border and entered into close cooperation with the eastern and western states to ensure peace and security. Turkey's foreign policy in 1934, Greece, Yugoslavia and Romania and the Balkan Entente with the government of Iran in 1937, with the signing of the Pact Sadabad it is an indicator of the state of Iraq and Afghanistan. International balance of influence in the press showed up Turkey's internal politics. Turkey also buck up improve its relations with the Balkan States for this purpose. At the same time, it joined the Balkan Press Union, which convened on February 15, 1937, to promote the Turkish press to the Balkan States in the field of culture.

Balkan Press Union, the seventh period, the Government of the Republic of Turkey was convened on February 15, 1937. The seventh İnönü Government between March 1, 1935 and November 1, 1937 gave great importance to internal and foreign politics, especially in these years when the Second World War was approaching. In the Second World War approached in this period, Turkey, Mustafa Kemal Atatürk's directions, especially with the Balkan States has made a number of efforts to maintain friendly relations. This effort was reflected in the press. This study was aimed to give information about Turkey's policy in the Balkans and Balkan Media Association that apply.

Keywords: Press, Politics, Turkey, the Balkan Press Union.

GİRİŞ

Bu makalenin yazılmasındaki amaç; Balkan Basın Birliği'ne katılmakla gelişmekte olan Türkiye'nin uluslararası platformda edindiği kazanımın dönemin gazeteleri, arşiv ve ana kaynaklardan faydalanılarak değerlendirilmesidir.

“*Basın*” kavram olarak genellikle gazete, dergi vb. geniş kullanıma açık bulunan süreli yayınları kapsamaktadır. Modern anlamda ise basın, çağdaş yaşamda basımevlerinin gelişmesinden sonra anlam kazanmıştır. Basımevi geniş anlamıyla; hem sivil topluma doğru açılan gelişmelerin hem de yeni ekonomik ve teknolojik ilerlemelerin bir ürünü olarak varlık göstermiştir.¹

Basın toplum hayatında, toplumun bilinçlenmesinde önemli bir araçtır. Özellikle Milli Mücadele döneminde “*Anadolu Hareketi*”nin halka anlatılmasında basın büyük bir rol oynamıştır. Bu gerçeğin farkında olan Mustafa Kemal Paşa, bağımsızlık mücadelesinin en başından beri basını dikkate almış ve mücadeleden sonraki süreçte de “*milli*” bir basının oluşturulmasına özen göstermiştir.²

Mustafa Kemal Paşa, basının Cumhuriyeti korumada önemli bir vazifesi olduğunu ifade etmiştir. Özellikle 5 Şubat 1924’te İzmir’de basın mensuplarına yaptığı konuşmasında; “*basının Cumhuriyete sahip çıkması gerektiğini*” dile getirmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa, Türk basınının, millet iradesinin belirlendiği yer olan Cumhuriyet etrafında çelikten bir kale oluşturduğunu ve bu kaleyi de “*düşünüş kalesi*” olduğunu kendi söylevlerinde dile getirerek basına verdiği önemi göstermiştir.³

Mücadele döneminde halka ulaşmanın en önemli aracı gazetelerdi. Bu dönemde bir yandan mücadele ile halkın bilgilendirilmesi ve kamuoyunun oluşturulmasına çalışılırken, diğer yandan da bağımsız ve milli bir basının oluşturulması için planlar düşünülmüştür.⁴

Siyasi hayatta, Cumhuriyetin ilerleme ve gelişmesinde basının önemli bir yere sahip olduğunu sürekli vurgulayan Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nin İkinci Dönem Birinci toplanma yılında -1 Mart 1924’te- yaptığı konuşmasında; basının hürriyet hakkını iyi kullanması gerektiğini ifade etmişti. Ayrıca her türlü yasal düzenlemelerden önce bir basın mensubunun bilime ve vatandaşın haklarına, kendi siyasi görüşlerine olduğu kadar saygı göstermesi gerektiğini de dile getirmişti. Ona göre bu bir “*manevi zorunluluk*” idi. Eğer bu gerçekleştirilebilirse genel bir toplumsal düzenden söz etmek mümkündür.⁵

Milli Mücadele’nin zaferle sonuçlanmasından sonra basının önemi daha da arttı. Özellikle dönemin siyasi gelişmeleri basın tarafından yakından takip edildi. Mustafa

¹ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, I, İletişim Yayınları, s.202-218.

² Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s.214.

³ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1959, s.166.

⁴ Yücel Özkaya, Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919-1921), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2014, s.1.

⁵ Arı İnan, Düşünceleriyle Atatürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1982, s.321.

Kemal Paşa ve silah arkadaşları, askeri alandaki başarının sosyal, kültürel ve siyasi alanda da devam ettirilmesini istiyorlardı. Bu doğrultuda da birtakım çalışmalar ve inkılâplar yapmışlardır.⁶ Gerçekleştirilecek inkılâplarda başarılı olunması için önemli bir araç olan basından yararlanılmalıydı. Milli bir basın oluşturulması için Türk basının özellikle özgürlüğü ve denetimi konusunda hassas davranılmasına dikkat edilmiştir. Özellikle 13 Şubat 1925 tarihinde meydana gelen Şeyh Said İsyanı, Cumhuriyet rejimine yönelen bir tehlike olarak ortaya çıkarken, Hükümet bu dönemde basında denetim adına birtakım tedbirler almak durumunda kalmıştır. Nitekim Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkması ile basın üzerinde kısıtlanmalar daha da ağırlaşmıştır.⁷

Mustafa Kemal Paşa, her zaman basının kendi kendini denetleyebildiğini belirtirken, aynı zamanda yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çağdaş uygarlık düzeyine erişmesinde, Türkiye'nin ve Türk halkının dünya kamuoyuna tanıtılmasında, Türk kamuoyunun dünyada yaşanan olaylardan haberdar olmasında ve halkın yapılacak yenilikler konusunda bilinçlendirilmesi, bunları kavrayabilmesi ve benimseyebilmesinde basının çok önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır.⁸

1930'lu yıllar, Türk basın tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. 17 Şubat 1930 tarihinde Ankara'daki gazeteciler bir araya gelerek "*Türk Gazeteciler Birliği*"ni kurmuşlardır. Yine bu dönemde eski basın kanununun ihtiyaçları karşılamadığı gerekçesiyle 15 Temmuz 1931 tarihinde Adliye Vekâleti tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmış ve bu tasarı Meclis'e sunularak 25 Temmuz 1931'de alınan 1881 sayılı kararla kanunlaşarak, yeni Matbuat Kanunu'nun⁹ çıkarılması da böylece gerçekleşmiştir.¹⁰

Yeni bir ulus-devlet anlayışı ile hareket eden Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu dönemde Balkanlar'da ikili ilişkiler kurarak hem dostluk antlaşmalarıyla ortak güvenlik sistemini güçlendirmeye çalışmış hem de basın sayesinde kendini kültür sahasında Balkan ülkelerine tanıtmayı amaçlamıştır. Bu anlamda Balkan ilişkilerine önem vermiş ve Balkanlar'da bir birliğin kurulmasına ön ayak olmuştur.

---

⁶ Doğan Koçak, "17 Şubat 1926'da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu'na Göre Türk Kadınının Hak ve Özgürlükleri", *Atatürk Dergisi*, VIII, S.1, (Temmuz-2019), s.91-95.

⁷ *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, I, s.215.

⁸ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, s.224.

⁹ Resmi Gazete 8 Ağustos 1931 Sayı: 1867.

¹⁰ Seda Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s.132.

A- TÜRK-BALKAN İLİŞKİLERİ VE BALKAN ANTANTI

Atatürk dönemi Türkiye'nin Balkan politikası önemli bir düzeyde idi. Özellikle yeni bir ulus-devlet olan Türkiye bu dönemde, öncelikle Lozan'dan kalan sorunların çözümüne odaklanmıştır. Aynı zamanda Balkan ülkeleri ile ikili ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Nitekim Türkiye savaştan yeni çıktığı için, bölgede mevcut durumunu korumaktan yana bir politika izlemiştir. Bunun için de Balkan ülkeleriyle dostane ilişkiler geliştirmeyi amaçlamıştır. Türkiye birçok ülke ile diplomatik bağlar kurmayı istediğinden, bu dönemde komşuları olan Balkan ülkelere önem vermiştir.¹¹

Türkiye bu süreçte yeni bir devlet olarak hem varlık göstermeye hem de içte ve dışta rejimini pekiştirmeye çalışmıştır. Ancak 1929'da Türkiye'yi ve diğer Balkan ülkelerini etkileyen önemli bir durum yaşanmıştır. 1929'da meydana gelen Dünya Ekonomik Krizi ülkenin her alanda sarsılmasına neden olmuştur. Tarım ülkelerini sanayileşmiş ülkelere daha fazla etkileyen bu durum, devletlerin dış ticaretlerinde büyük açıklar vermelerine sebep olmuştur. Sanayileşmiş ülkeler ile aralarındaki farkı daha da derinleştiren bu kriz, Balkan ülkelerini işbirliğine yöneltmiştir.¹²

1929 Ekonomik Krizi'nin etkileri, Balkan Antantı fikrinin güçlenmesini sağlamış ve bu dönemde Türkiye bu fikre öncülük ederek harekete geçmiştir. İlk olarak Haziran 1930'da Türkiye ve Yunanistan aralarındaki sorunları çözebilmek için Ankara'da bir sözleşme imzalamışlardır. İki ülke temsilcisi bir araya gelmiş, Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması ile iki ülke arasındaki Nüfus Mübadelesi sorunu çözülmüştür.¹³

Balkan Birliği'nin öncülüğünü merkezi Cenevre'de olan Milletlerarası Barış Bürosu yapmıştır. İlk Balkan Konferansı; Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan temsilcilerinin katılımıyla 5 Ekim 1930'da Atina'da toplanmıştır. Bu toplantıda şu önemli kararlar alınmıştır:

1) Balkan devletleri arasında her yıl Dışişleri Bakanları seviyesinde bir toplantı yapmak,

2) Bir Balkan Antantı hazırlamak, bu antant içinde savaşın sonlandırılması, uyuşmazlıkların barış yolu ile çözülmesi ve bir saldırı durumunda karşılıklı yardımlarda bulunulması

¹¹ Berna Türkdoğan, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası –Makaleler-*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000, s.277.

¹² B. Türkdoğan, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası –Makaleler-*, s.278.

¹³ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989, s.39.

3) Daimi bir teşkilatın kurulması ve kurulacak teşkilattaki amaç; Balkan milletleri arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda yakınlaşmayı sağlayacak Balkan Birliği'nin kurulmasını sağlamak.¹⁴

Balkan Birliği'nin kuruluş sürecinde düzenlenen İkinci Balkan Konferansı, Ekim 1931'de İstanbul'da toplanmıştır. Bu konferansta ekonomik, teknik ve kültürel konularda işbirliği sağlayacak önemli kararlar alınmıştır. Ayrıca konferansta azınlık meselelerine de değinilmiştir.

23-26 Ekim 1932'de Bükreş'te toplanan Üçüncü Balkan Konferansı'nda; Balkan devletleri arasında bir gümrük birliği kurulması kararı alınırken, Bulgaristan'ın azınlık meselesinin kendi lehine halledilmemesi üzerine konferansı terk etmesi, birliğin oluşumunu tehlikeye düşürmüştür. Konferansta meydana gelen bu çatışmaya rağmen, devlet adamları arasında Balkan Antantı fikri üzerine bir görüş birliği sağlanmıştır. Konferansta bulunan devletler arasında bu fikri en çok destekleyen ülke Türkiye olmuştur. Balkanlarda birliğin sağlanması gerektiğini düşünen Türkiye, bu devletlerarasında özellikle ikili antlaşmaların ötesinde daha kuvvetli bir güvenlik bağının kurulmasını istemiştir.¹⁵

Dördüncü Balkan Konferansı ise 5-11 Kasım 1933'de Selanik'te düzenlenmiştir. Bu tarihte devlet adamları bu birliğin oluşturulması için yoğun diplomatik faaliyetlere girişmişlerdir. Fakat bu arada Bulgaristan'ı revizyonist politikasından vazgeçirmek ve antanta katılmasını sağlamak da bu konferansın bir diğer amacı olmuştur. Nitekim yapılan diplomatik girişimler sonucunda Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye arasında ikili dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları yapılarak birlik tamamlanmıştır. Bulgaristan ise Birinci Dünya Savaşı'nda aldığı yenilgi sonrası imzaladığı Neully Antlaşması'nın lehine değişmesini ısrarla istediğinden tüm çabalara rağmen bu ittifaka katılmayarak birliğin dışında kalmıştır. Bulgaristan'ın bu hareketi neticesinde Balkan devletleri ya antanttan vazgeçecek ya da Bulgaristan'ı dışarıda bırakan bu antantı imzalayacaklardı. Balkan devletleri ikinci tercihi yaparak antantın imzalanmasını kabul etmişlerdir.¹⁶

Konferanslar sonucunda Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya Dışişleri Bakanları Belgrat'ta toplanmış ve Balkan Antantı'nın tasarısını

---

¹⁴ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1990, s.97.

¹⁵ M. Gönlübol-C. Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, s.98.

¹⁶ M. Gönlübol-C. Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, s.99.

hazırlamışlardır. Tasarı, 9 Şubat 1934'de Atina'da imzalanarak Balkan Antantı kurulmuştur.¹⁷

Bu dönemde Türkiye için en büyük tehlike İtalya olmuştur. İtalya'nın yayılmacı politika izlemesi ve Akdeniz'den “*bizim deniz*” diye bahsetmesi, Türkiye'yi endişelendirmiş ve bu sebepten ötürü Türkiye, İtalya'nın bu yayılmacı politikası karşısında birtakım tedbirler alma yoluna gitmiştir. Bu amaçla da Balkanlar'da bu birliğin sağlanmasıyla istikrarın elde edilebileceğini düşünmüştür.

Balkan Antantı'nın en zayıf yönü; üye devletlerin sınırlarını dış tehditlere karşı koruyacak bir mekanizmaya sahip olmamasıydı. Çünkü Balkan devletlerine asıl tehlike, büyük revizyonist devletlerden gelecekti. Balkan Antantı'nın başarısı, Balkan bölgesi dışından gelmesi muhtemel tehditlere karşı üye devletlerin göstereceği direniş ve güç ile sınırlı kalmıştır. Nitekim Balkan Birliği devletlerinin oluşturduğu bu antant, 1936 yılından itibaren hızlıca gelişen büyük devletlerin iktisadî ve siyasî olarak yayılması ve nüfuz politikası karşısında çözülmeye başlamıştır. Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları özellikle bu birliğin bozulmasında önemli bir rol oynamıştır. Çünkü Almanya, Balkanlar'ı ekonomik olarak boyunduruğu altına alırken, İtalya da Balkan devletleri arasındaki bağı koparmak için birtakım girişimlerde bulunmuştur. Fakat Balkan birliğinin temelini sarsan asıl olay, 24 Ocak 1937'de Yugoslavya'nın Bulgaristan ile dostluk antlaşması yapması olmuştur. Türkiye, bu antantın ayakta kalabilmesi için çok uğraşmışsa da bunda başarılı olamamıştır.¹⁸

B- TÜRKİYE'DE BASIN ALANINDA YAŞANAN GELİŞMELER

Balkan Antantı'nın imzalanmasıyla Türkiye, Balkanlar'da dostluk ilişkilerini pekiştirirken aynı zamanda kültür sahasında Türk basınının ilerlemesi için basının desteğine ihtiyaç duymuştur. Bu anlamda 1935 yılı basın adına önemli gelişmelerin yaşandığı yıl olmuştur. Bu dönemde Basın Genel Müdürlüğü tarafından basında birlik sağlamak amacıyla bir Basın Kongresi düzenlenmiştir. 25 Mayıs 1935'de Basın Genel Müdürlüğü tarafından gazetecilik için gerekli oluşumun meydana getirilebilmesi, Hükümet ile işbirliği yapılması ve en önemlisi de bir Basın Birliği'nin oluşturulabilmesi için bir kongre tertip edilmiştir.¹⁹

¹⁷ Nevin Yurdsever Ateş, **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, (Edit: İdris Bal), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s.34.

¹⁸ N.Y. Ateş, **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, s.34.

¹⁹ Server İskit, **Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1943, s.277.

Basın Genel Direktörlüğü, Türk basınına yakından ilgilendiren işleri birlikte yürüterek, gerekli kararları almak ve düzenlemek düşüncesiyle bir basın kongresinin yapılmasını uygun görmüş ve kuruluş kanununun kendisine verdiği yetkiye dayanarak, üç gün sürecek olan Birinci Basın Kongresi'ni Ankara'da toplamayı planlamıştır. Kongrede konuşulup kararlaştırılması için temel olarak planlanan konular şunlardır:

“1. Basın ile Basın Genel Direktörlüğü arasında işbirliği elde edilmesi için el birliği ile çalışmak.

2. Türk basınının kültür yayma ödevlerini daha iyi görebilmesi için üzerinde yürütülmesi gereken yolları tayin etmek.

3. Gazetecilik mesleğinin ve gazetecilerin ilerleme ve yükselme yollarını araştırmak.

4. Basın birliğini kurmak.”²⁰

25 Mayıs 1935’de Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey’in açılış nutku ile başlayan Birinci Basın Kongresi, Basın Genel Müdürü Vedat Nedim Tör’ün²¹ konuşmasıyla devam etmiştir. Vedat Nedim Bey konuşmasında, bu kongrenin amacını; “*Milli basının inkılâp prensiplerine, devlet siyasetine ve millet ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlamak, basının en önemli bir telkin ve eğitim vasıtası olmak vasfını gerçekleştirmek için tedbirler almak, milli gazeteciliğin seviyesini yükseltecek tedbirler alınmasında kılavuzluk etmek*” şeklinde ifade etmiştir.²²

Bütün bu işlerin görüşülüp Basın Kongresi’nde genkurula açmak üzere gereken konuların karara bağlanması için; işbirliği, kültür yayma, meslek ve basın birliği olmak üzere dört komisyon kurulması kararlaştırılmış, fakat daha sonra son iki komisyon birleştirilerek üç komisyon oluşturulmuştur:

- a) Basınla Basın Genel Direktörlüğü arasında İşbirliği komisyonu,
- b) Kültür komisyonu,
- c) Meslek komisyonu.²³

İşbirliği komisyonunda, devletle gazeteler arasında ilişkilerin düzenlenmesi, gazetelerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları güçlükler ile bunların giderilmesi gibi konular

²⁰ **Birinci Basın Kongresi**, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936, s. 5; S. Bayındır Uluskan, **Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, s.143.

²¹ Vedat Nedim Tör; Türk yazar, 1897’de İstanbul’da doğmuş ve 1985’te İstanbul’da ölmüştür. Çeşitli sol ve komünist partilerin kuruluşlarında ve yönetiminde görev alan Vedat Bey, arkadaşlarıyla birlikte Kadro dergisini çıkarmıştır. 1938-1943 tarihleri arasında Matbuat Umum Müdürlüğü yapmış, 1945’ten sonra çeşitli bankalarda kültür ve sanat danışmanı olarak çalışmıştır. (Erdoğan Tokmakçıoğlu, **Türk Basın Tarihi**, İsim Yayınları, Ankara, 2011, s.218.)

²² **Birinci Basın Kongresi**, s. 20.

²³ Vedat Demir, “*Basın Tarihimizde Kanunla Kurulan Bir Mecburi Meslek Kuruluşu: Türk Basın Birliği Kuruluşu. Faaliyetleri ve Kapamışındaki Nedenler*”, **Marmara İletişim Dergisi**, S.8 (Ekim-1991), s.234.

ele alınmıştır. Asım Us²⁴ başkanlığında toplanan Kültür Komisyon Toplantısı'nda ise gazeteciliğin her şeyden evvel ulusal bir iş olduğu ve bundan ötürü de Türk basınının kantite (nicelik) kaygısını geri plana atması ve kalite üzerinde gücünü toplaması gerektiği düşüncesi oybirliğiyle kabul edilmiştir. Ayrıca yayım işlerinin “*bir kamusal hizmet olduğu için*” devlet eliyle gerçekleştirilmesi gerektiği esası da alınan bir diğer karar olmuştur. Meslek komisyonu da meslek haklarını, disiplini koruyacak, Hükümetle basın arasında bir bağ kuracak, merkezi Ankara'da bulunacak bir Türk Basın Kurumu'nun kurulması kararını almıştır.²⁵

Kongre, Basın Birliği'ni kurmak ve kongreye ait işleri görüşmek üzere; Falih Rıfkı Atay, Hakkı Tarık Us, Haydar Rüştü Öktem, Naşit Hakkı Uluğ, Nurettin Artam, Mecdi Sayman ve Kerami Kurtbay'dan oluşan bir kurul seçmiştir. Bu heyet, Basın Birliği'nin kurulması için öncelikle idare heyetini seçmiş, ardından nizamname ve beyanname de düzenleyerek hükümete vermiştir. Buna göre; Basın Birliği İdare Heyeti'nin Başkanlığı'na Falih Rıfkı Atay, Asbaşkanlığa Hakkı Tarık Us, Genel Sekreterliğe Naşit Uluğ ve Muhasibliğe de Nurettin Arman getirilmiştir.²⁶

Türk basın tarihine bir damga vuran bu kongre ve sonrasında düzenlenen geziler sayesinde Hükümet, hem halka ulaşabilmek hem de gelişmeler hakkında kamuoyunu bilgilendirmek için bu fırsatı iyi değerlendirmiş ve bu da dönemin basınına yansımıştır.²⁷

Türk basın tarihinde bir ilk olma özelliği gösteren Birinci Basın Kongresi üç gün süren çalışmanın ardından kapanmıştır. Kongreden çıkan kararda; Hükümetle işbirlik esası ve en önemlisi de rejime bağlılığa dikkat çekilmiş ve kabul edilmiştir. Kongrede ayrıca devletin basın üzerindeki ağırlığını bir kez daha hissettirmesine ve basının ancak devlet eliyle kalkınmasının mümkün olacağı fikrinin netleşmesi önemli bir gelişmedir. Dolayısıyla Hükümet'in Atatürk ilke ve inkılâplarına yaraşır, saygın bir Türk basını oluşturma projesi ve niyetinin ilk adımı da bu anlamda ilk kez gerçekleştirilmiştir.²⁸

C- BALKAN BASIN BİRLİĞİ'NE GİDEN SÜREÇ

Türkiye, yaklaşan II. Dünya Savaşı öncesinde güvenliğini sağlamak amacıyla bir dizi çaba içerisine girmiştir. Türkiye'nin bu güvenliği sağlamak istemesinde birçok

²⁴ Asım Us; (Mehmet Asım US) 1884'te Gördes'de doğmuştur. Vakit Gazetesi sahibi ve Başyazarı olan Asım Bey, III. Dönem Artvin Milletvekili olarak görev yapmış ve 1967'de ölmüştür. (https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf) (Erişim Tarihi: 04.08.2020)

²⁵ Ali Gevgilili, “*Türkiye Basını*”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, s. 215.

²⁶ S. İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, s. 286.

²⁷ *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1935, s. 7.

²⁸ S. Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, s.148.

faktör neden olmuştur. Örneğin; 1930'lu yıllarda Avrupa'daki güç dengeleri değişmiş ve kutuplaşmalar başlamıştır. Ayrıca Almanya ve İtalya'nın yayılcı politikaları da bu dönemde bazı tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştır.²⁹

1933 yılında Almanya'da Hitler'in başkanlığında Nazi Partisi'nin iktidara gelmesi, İtalya'nın Akdeniz ve Balkanlar bölgesinde yayılma isteği ve Avrupa Devletleri'nin silahlanma yarışına girmesi, dünya barışını tehdit etmeye başlamıştır. Bu durum Türkiye'nin bölgesel güvenliğini sağlama isteğinde olmasını etkilemiştir. Nitekim bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle Türkiye bütün Balkan devletleri ile hem güvenlik hem de dostluk ilişkileri kurmak için harekete geçmiştir.³⁰

Her zaman barışçı bir politika izleyen Türkiye, bu dönemde de sınır güvenliğini sağlayabilmek için 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne katılmış, ardından 1936'da Boğazlar meselesini çözerek hâkimiyetini sağlamlaştırmıştır. Yine doğuda ve batıda devletler ile sıkı işbirliğine girerek dostluk ilişkilerini pekiştirme yoluna gitmiştir. Balkanlar'da işbirliğine büyük önem veren Türkiye, Yunanistan öncülüğünde ve Yugoslavya, Romanya'nın da katılımıyla 1934'te Atina'da Balkan Antantı'nı, 1937 yılında da İran, Irak ve Afganistan ile bir araya gelerek Sadabad Paktı'nı imzalamıştır. Böylece İkinci Dünya Savaşı'nın kendini gösterdiği bu dönemlerde Türkiye, Balkan ülkeleriyle hem sınır güvenliğini korumak, hem de siyasi ve kültürel bağlarını geliştirmek amacıyla birtakım tedbirler alma yoluna gitmiştir.³¹

Türkiye bu birliklere katılmanın yanı sıra, basına da özel bir yer ayırmıştır. Basın sayesinde dünyaya kendisini tanıtmayı ve kabul ettirmeyi başarmıştır. Oluşturulan Balkan Antantı gereğince dört ülke temsilcilerinden oluşan iktisadî, kültürel ve siyasî konularda farklı komisyonlar kurularak toplantılar yapılmış, sınırlı da olsa bazı başarılar elde edilmiştir. Bu hususta yapılan toplantılardan 15-18 Şubat 1937 tarihleri arasında yapılan toplantıda turizm ile ilgili, 7-14 Nisan 1938'de İstanbul'da düzenlenen Balkan Antantı Üçüncü Matbuat Konferansı'nda ise siyasî, kültürel ve teknik konularla ilgili kararlar alındığı bilinmektedir.³²

---

²⁹ Yüksel Yentürk, **II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Dış Politikası ve Denge Siyaseti**, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016, s.48.

³⁰ Y. Yentürk, **II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Dış Politikası ve Denge Siyaseti**, s.50.

³¹ Orhan Doğan, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (XIX. ve XX. Yüzyıl Türkiye Tarihi)**, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2011, s.303-304.

³² Nurulay Funda Aydemir, **Balkanlarda İttifak Arayışı ve Türkiye Birinci Balkan İttifakı**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2007, s.168.

1-Balkan Basın Birliği

Mustafa Kemal Atatürk, istiklal mücadelesinde vatanın kurtuluşu ve ulusun bağımsızlığı için yüz binlerce evladını şehit veren Türk milletinin de gücünü yanına alarak savaş meydanlarından her zaman başarıyla çıkmış ve hep ileriye dönük adımlar atmıştır. Savaş meydanlarındaki düşmanlığın dostluğa ve işbirliğine dönüştürülmesi düşüncesiyle hareket edilmiş, bu bağlamda ilk olarak en yakın komşulardan başlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “Gözlerimizi kapayıp herkesten ayrı yaşadığımızı farz edemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp, dünya ile ilgisiz yaşayamayız. İleri ve uygar bir millet olarak çağdaş uygarlık alanı içinde yaşayacağız.”³³ Bunun ilk adımı Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Matbuat Genel Müdürlüğü tarafından “Balkan Matbuat Konferansı”nın düzenlenmesi olmuştur. Bu konferans neticesinde “Balkan Matbuat Birliği” kurulmuştur.³⁴

Basın; milletleri birbirine yakınlaştıran, dostluk ve işbirliğin kapılarını açan en önemli bir araçtır. Balkan ülkelerinin her alandaki yakınlaşmaları ve işbirliği yapmaları bunun bir göstergesidir. Bu sebeple “Balkan Antantı Matbuat Konferansı” Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Bulgaristan basın temsilcilerinin katılımıyla 11 Haziran 1936’da Bükreş’te yapılmıştır. Balkan Antantı’na üye ülkelerin basın ve enformasyonundan sorumlu kuruluşların girişimiyle gerçekleştirilen Matbuat Konferansı’na Türkiye adına Matbuat Genel Müdürü Vedat Nedim Tör başkanlık etmiştir. Diğer katılımcılar arasında dönemin önde gelen gazetecileri olan Falih Rıfkı Atay ve Yunus Nadi gibi isimler yer almıştır.³⁵

Balkan Basın Birliği’nin Birinci Konferansı; 15-18 Şubat 1937 tarihleri arasında yapılmıştır. İlk toplantısını Atina’da 15 Şubat 1937’de Yunanistan Başbakanı İoannis Metaksas, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Yugoslavya Dışişleri Bakanı Milan Stoyadinoviç, Bulgaristan Dışişleri Bakanı B. Antonesko ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Radulesko’nun da katılımıyla gerçekleştirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’ni yine Matbuat Genel Müdürü Vedat Nedim Tör ve Türk gazeteciler temsil etmiştir. Konferansın gerçekleştirildiği salonda Matbuat Genel Müdürlüğü’nce Türkiye’nin tanıtımının yapıldığı bir resim sergisi de açılmıştır.³⁶

³³ Utkan Kocatürk, *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, s.235.

³⁴ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 490.01.1297.309.1; Turgut Er, *Türkiye’de Basın-Yayın ve Tanıtma*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003, s.86.

³⁵ T. Er, *Türkiye’de Basın-Yayın ve Tanıtma*, s.87.

³⁶ *Cumhuriyet*, 15 Şubat 1937, s.1.

Balkan Basın Birliği'nin Birinci Konferans programı; 16 Şubat'ta Atina Akademisi salonlarında açılan kongrede Başvekil Metaksas ile Balkan Antantı devletleri elçileri bulunmuşlardır. Yunan Matbuat ve Turizm müsteşarı Nikoludis söylediği bir nutukla kongreyi açmış, Türkiye, Yugoslavya ve Romanya başmuraahasları da nutuklar söylemişlerdir. Nikoludis nutkunda; bugünkü konsey içtimasında bulunan Balkan siyasetini idare edenlerin teşebbüslerini takviye edecek olan Balkan matbuatının değerli mümessillerini bir arada görmekle duyduğu sevinci anlattıktan sonra ilk defa Bükreş'te tesisine karar verilen Balkan matbuat birliğinin faydalarını izah etmiş ve Balkan gazetelerinin sütunlarını en ziyade Balkan memleketlerini alâkadar eden meselelere tahsis etmeleri lâzım geldiğini söylemiştir.³⁷

Kongre; Türkiye Cumhuriyeti reisi Atatürk, Yunan Kralı Yorgi, Romanya Kralı Carol, Yugoslavya hükümet naibi Prens Paul ile Türkiye Başvekili İsmet İnönü ve Romanya Başvekili Tataresko'ya teşekkür telgrafları çekilmesini ittifakla ve alkışlar arasında kabul etmiştir. Muraahaslar şerefine bir öğle ziyafeti verilmesinin ardından öğleden sonra kongre, Atina Ticaret Odası salonlarında tekrar içtima ederek müzakerelerde bulunmuş ve encümenin intihabını yapmıştır.³⁸

Balkan Basın Birliği, bu kongre sonrasında önemli kararlar almıştır. Bu kararlar şunlardır:

“Her Balkan gazetesinin dört Balkan memleketi aleyhine yazılar koymayarak aksine lehte neşriyat yapması,

Müteakiben basın ataşelerinin bulundurulması,

Ajansların birbirine, diğeri de Balkanları harice iyi tanıtacak iki nevi servis yapması,

Basın telefon ve telgraf ücretlerinin azaltılması vs.”³⁹

Atina toplantısının ardından bir sonraki toplantının Türkiye'de yapılması kararlaştırılmıştır. Nitekim “Akşam” gazetesi de bu konuya değinmiş ve Balkan Basın Birliği'nin Birinci Konferansı'nda alınan kararları şu şekilde nakletmiştir:

“Balkan matbuat kongresi bu akşam müzakerelerini bitirmiştir. Gelecek kongre Ankara'da toplanacaktır. Kongre şu mühim kararları vermiştir:

1 — Balkan antantına dâhil devletler matbuatının ne doğrudan doğruya ne de ecnebi gazetelerden naklen yekdiğeri aleyhinde neşriyat yapmaması, şüpheli menbalardan gelen haberlerin neşredilmemesi.

³⁷ Kurun, 16 Şubat 1937, s.2.

³⁸ Kurun, 16 Şubat 1937, s.2.

³⁹ BCA, 490.01.1297.309.1; S. Bayındır Uluskan, Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, s.149.

2 — Dört müttefik ve devlet matbuatı arasında teması temin için profesyonel matbuat müşavirlikleri ihdası.

3 — Dört Balkan ajansının Balkanlıların taleplerini dünyaya tanıtması ve Balkan milletlerinin yekdiğerine daha ziyade yaklaşması için servisler çıkarması.

4 — Matbuata ait posta, telgraf ve telefon ücretlerinin haddi asgariye indirilmesi.

5 — Radyo servisleri yapılması, konferanslar verilmesi, dört memleket lisansı yazılmış Balkan mecmuasının neşri ve Balkan eserlerinden muhtelif kütüphaneler vücuda getirilmesi,

6 — Balkanlıların millî bayramlarında hususî neşriyat yapılması.

7 — Balkan gazetecilerinin grup halinde karşılıklı seyahatler tertip etmeleri.

8 — Yugoslav murahhasının talebi üzerine. Balkanları Avrupa'ya en ziyade tanıtacak eseri yazan muharririne bir mükâfat verilmesi.

Temenni şeklinde olan bu kararlara şimdiden tasvip edilmiş nazariyle bakılabilir.”⁴⁰

Balkan Basın Birliği'nin İkinci Konferansı; 7-14 Nisan 1938 tarihleri arasında İstanbul'da yapılmıştır. 7 Nisan 1938 tarihi, aynı zamanda İstanbul'da açılan “*Balkan Antantı Ekonomik Konseyi*”nin de toplanma tarihi olması açısından önemlidir.

Matbuat Umum Müdürlüğü, Balkan Antantı Ekonomik Konseyi'nin basın çalışmalarının organizasyon işlerini de yürütmüştür. Vedat Nedim Tör'ün görevden ayrılmasının ardından Genel Müdürlüğe Naci Kıcıman⁴¹ gelmiş ve kendisi bu uluslararası toplantının hazırlık çalışmalarında yer almıştır. Balkan Matbuat Toplantısı'ndan sonra çalışmalara başlayan Balkan Matbuat Konferansı'nca siyasi, teknik ve kültürel alanlarda çalışmak üzere üç komisyon oluşturulmuştur.

“*Kurun*” gazetesi 8 Nisan 1938 tarihli haberinde komisyon üyelerinin isimlerini paylaşarak kongre hakkında detaylar vermiştir. Buna göre; Siyasî komisyon azaları arasında; Yovanoviç (reis). Nasta, Gongopol, Seferiadis, Kuhar, Falih Rıfkı Atay, Ercümend Ekrem Talu, Naşit Hakkı, Ahmet Emin, Abidin Daver, Nadir Nadi Beyler,

⁴⁰ **Akşam**, 18 Şubat 1937, s.1.

⁴¹ Naci Kıcıman; Mülkiye mezunu Türk bürokrat 1893'te doğmuş, 1982'de ölmüştür. Cumhuriyet döneminde önce kaymakamlık yapan Naci Bey, 1937 yılında Sinop valiliği, 1937-1939 yılları arasında Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 1939-1940 yılları arasında Bolu, 1941-1942 yılları arasında Trabzon, 1942-1944 yılları arasında Sivas ve 1945-1946 yılları arasında Siirt valilikleri görevlerinde bulunmuştur. 1976 yılında yayınlanan “*Hicaz Bizden Nasıl Ayrıldı (Medine Müdafası)*” isimli kitabı vardır. (https://tr.wikipedia.org/wiki/Naci_Kıcıman) (Erişim Tarihi: 30.09.2020)

Teknik komisyon azaları arasında; Zarifis (reis), Veliarellis, Angelkoviç, Daniç, Muvaffak Menemencioglu. Selim Ragıp Emeç, Hakkı Tank Us, Orhan Rahmi, Sedat Semavi, Mecdi Sadreddin Beyler,

Kültür komisyonu azaları arasında; Batsaria (reis), Dimitro Koveklarellis, Katiç. Svetovski, Vala Nurettin, Asım Us, Neşet Halit, Nevzat Güven, Müştak Mayakon Beyler bulunmaktadır.⁴²

Siyasi Komisyonda yer alan Türkiye Delegatesi Ercüment Ekrem Talu⁴³, Hatay meselesi ile ilgili görüşlerini konferansta dile getirmiş ve “*Hatay meselesinin nasıl ortaya çıktığını ve çeşitli safhalarını*” açıklamıştır.⁴⁴ Konferansa katılan Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya delegeleri Hatay konusunda; “*haklı bir Türk davası olan Hatay işinin bütün Balkan memleketleri basınınca, tıpkı kendi davalarıymış gibi savunulması gerektiği*” düşüncesinde ortak hareket etmişlerdir.⁴⁵ Teknik, Siyasi ve Kültür komisyonlarında alınan kararlar doğrultusunda raporlar da hazırlanarak, bu raporlar konferansın Genel Kurulu’nda aynen kabul edilmiştir. Balkan ülkeleri adına heyet başkanlarının yaptığı konuşmalarda, Yugoslavya Delegasyonu Başkanı M. Yoyanoviç; “*Bizler, öyle zannediyorum ki yeni bir İsviçre’nin ve Bosfor’da doğmuş olan ve hepimize ait bulunan bir İsviçre’nin dört kantonuyuz. Bunun için diyebilirim ki: Hatay meselesi, yalnız bir Türk davası değil, hepimize ait olan bir davadır*”, diyerek Hatay meselesindeki bu düşünceleri, Türkiye’nin dış politikasına önemli bir başarı olarak geçmiştir.⁴⁶

Balkan Basın Birliği’nin İkinci Konferansı sonrası alınan kararlar şunlardır:

“*7 Nisan 1938’de İstanbul’da toplanan konferansta Atina Konferansı’nın birinci, İstanbul’un ikinci konferans olarak kabulüne,*

Romanya ile Yugoslavya’nun yaptığı gibi Yunanistan ve Türkiye’nin de müteakiben ataşeler tayinine,

Milli komitelerin verimli olması için daha sık toplanmasına,

Mektep kitaplarından Balkan milletleri arasında düşmanlığa mahal verecek fıkraların çıkarılmasına ve yerine dostluk hisleri uyandıracak metinlerin ilave edilmesine,

⁴² Kurun, 8 Nisan 1938, s.2.

⁴³ Ercüment Ekrem Talu; Türk gazeteci, yazar ve siyasetçi 1886 yılında doğmuş ve 1956 yılında ölmüştür. Talu, devletin çeşitli kademelerinde görev yapmış ve birçok gazete ve dergide fikra, sohbet, makale, hikâye, roman, hatıra ve şiirler yayınlamış, bir dönemin çok okunan yazarları arasına girmiş bir yazar ve mizah ustası olarak tanınmıştır. (https://tr.wikipedia.org/wiki/Ercüment_Ekrem_Talu) (Erişim Tarihi: 30.09.2020)

⁴⁴ T. Er, *Türkiye’de Basın-Yayın ve Tanıtma*, s.87.

⁴⁵ S. Esin Dayı, “*Hatay Devleti ve Hatay’ın Anavatan’a Katılması*”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.19, (Erzurum-2002), ss.331-340.

⁴⁶ *Cumhuriyet*, 15 Nisan 1938, s.1-6.

*Kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için bir Balkan arası lüğatinin neşrine,
Dört memleket tarihinin her birinde bilinmesi için neşriyatta bulunulması
hakkında bizim 'Türk Tarih Kurumu' ile diğer memleketlerdeki mümasili kurumlara
müracaat olunmasına,*

*Dört memleket ajanslarının Balkanlara ait istihbarat ve neşriyat servislerini
genişleterek bu haberleri ayrı olarak neşretmelerine,*

*Birbirlerini hakkıyla tanıyan gazeteci yetiştirmek ve ortak politik menafii
layıkıyla savunmak maksadıyla her memlekette diğer üç memleketi üç sene içinde
gezecek ve tanıyacak 9-15 kişilik meslekten gazeteci grupları teşkiline,*

Havadis ve makale mübadelesine,

*Balkan Antantı devletleri arasında telgraf ücretlerinin % 30 nispetinde
indirildiğine göre, bu tenzilatın matbuat telgraflarına da yansımaları için hususi saatlerin
doğrudan doğruya telefon hatları tesisiyle, matbuat konuşmaları için hususi saatlerin
belirlenmesine,*

*Gönderildikleri memlekette asgari iki sene kalmak üzere dört memleket arasında
gazeteci teatisine,*

*Dört memleket arasında kitap ve neşriyat mübadelesine ve Atina Konferansı'nda
kararlaştırıldığı üzere bir Balkan filmi senaryosunun hazırlanmasına karar
verilmiştir.”⁴⁷*

Balkan Basın Birliği tarafından oluşturulan Türk Milli Komitesi de ayrıca altı maddelik bir nizamname hazırlamış ve nizamnamede Türk Milli Komitesi hakkında bilgiler verilmiştir. Buna göre;

11 Haziran 1936'da Bükreş'te toplanan Balkan Matbuat Konferansı tarafından “*Balkan Basın Birliği Türk Milli Komitesi*” kurulmuş olup merkezi Yenişehir'de Himaye-i Etfal Apartmanında, Balkan Birliği merkezinde yer almaktadır. (Madde 1)⁴⁸

Türk Milli Komitesi Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya Milli Komiteleri ile ortak hareket edecektir. Amaç; her şeyden önce dört ülke arasındaki dostluk ilişkilerini kuvvetlendirmektir. Ayrıca dört memleket gazeteleri arasında meslek temaslarını yoğunlaştırmak, her memlekete girme ve ikamet şartlarını kolaylaştırmak, demiryolu, deniz ve hava nakil vasıtalarını teminine çalışmak olarak belirlenmiştir. Bunları yapabilmek için de her memleket hakkında kitaplar, rehberler yayımlayarak konferanslar

---

⁴⁷ BCA, 490.01.1297.309.1

⁴⁸ BCA, 490.01.1297.309.1

verilmesi, dört memleket arasında edebi, fenni, artistik ve turistik bağların yoğunlaştırılması gerekmektedir. (Madde 2)⁴⁹

Balkan Basın Birliği Türk Milli Komitesi içinde; altı profesyonel gazeteci ile Matbuat Umum Müdürü, Anadolu Ajansı Umum Müdürü ve diğer Balkan Matbuat Birliği Milli Komitelerinin Ankara'daki atâşeleri bulunmaktadır. Reis, reis vekili ve umumî kâtibin profesyonel gazeteci olması şartı esastır. Ayrıca Milli Komite'nin umumî heyetinin her yıl kasım ayında Ankara'da toplanması ve bir yıl için Milli Komite'nin idare heyetinin seçilmesi kararı da konferansta kabul edilen kararlar arasındadır. (Madde 3)⁵⁰

Türk Milli Komitesi'nin ilk üyeleri arasında;

“*Ulus*” gazetesinden Falih Rıfkı Atay, Necip Ali Küçüka, Zeki Mesut, Kemal Ünal, Naşit Uluğ, Nasuhi Baydar, Ahmet Şükrü Esmer, Neşet Halil Atay, Burhan Belge, Nurettin Artam, Yaşar Nabi, Hikmet Tuna, Mecdi Sayman, Kemalettin Şükrü ve Cemal Kutay Beyler bulunmaktadır.

“*Cumhuriyet*” gazetesinden Yunus Nadi, İsmail Müştak, Abidin Daver, Peyami Safa, Nadir Nadi, Muharrem Feyzi ve Feridun Osman Beyler,

“*Tan*” gazetesinden Ahmet Emin Yalman, Mümtaz Faik, M. Zekeriya, Ömer Rıza ve Suat Derviş Beyler,

“*Kurun*” gazetesinden Asım Us, Sadri Ertem ve Refik Ahmet Beyler,

“*Akşam*” gazetesinden Necmettin Sadık, Kazım Şinasi ve Hikmet Feridun Beyler,

“*Son Posta*” gazetesinden Ercüment Ekrem Talu, Muhittin Birgen, Ekrem Uşaklıgil, Selim Ragıp ve Cevat Beyler,

“*Açık Söz*” gazetesinden Etem İzzet Bey,

“*Türk Sözü*” gazetesinden Ferit Celal, Nevzat Celal Güven Beyler,

“*Anadolu*” gazetesinden Haydar Rüştü ve Orhan Rahmi Bey,

“*Anadolu Ajansı*”ndan Muvaffak Menemencioğlu,

“*Akbaba*”dan Orhan Seyfi, Yusuf Ziya Bey,

“*Yedi Gün*” mecmuasından Sedat Simavi ve İbrahim Alaaddin Beyler gibi isimler de üyeler arasında yer almaktadır. (Madde 4)⁵¹

⁴⁹ BCA, 490.01.1297.309.1

⁵⁰ BCA, 490.01.1297.309.1

⁵¹ S. İskit, *Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, s.190; T. Er, *Türkiye'de Basın-Yayın ve Tanıtma*, s.90-91.

Türk Milli Komitesi, birlik ile temasını ve ortak çalışmalarını 11 Haziran 1936 tarihinde Bükreş'te toplanan Balkan Matbuat Konferansı'nda kararlaştırılan nizamnameye uygun olarak yapmaktadır. (Madde 5)⁵²

Birliğin geliri, üyelerin taahhütleriyle sağlayacağı yardımlardan oluşmaktadır. (Madde 6)⁵³

Tüm uğraşlara rağmen Balkan Basın Birliği, 1938 yılının sonuna kadar varlığını devam ettirebilmiştir. Yaklaşan İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da gerginliğe ve tedirginliğe neden olması da bu birliğin varlığını devam ettirememesinde önemli bir etken olduğu düşünülebilir.

Basın Birliği'nde verilen karar gereğince, Basın Birliği projesinin oluşumu gerekli olmuş ve bunun için çalışmalara başlanmıştır. Buna dair kanun, 27 Haziran 1938'de Meclis'ten geçmiştir.⁵⁴ Türk basın tarihine önemli bir gelişme olarak damgasını vuran 27 Haziran 1938 tarihli kanunla Türk Basın Birliği oluşturulmuştur.⁵⁵

Türk Basın Birliği'nin oluşturulmasından sonra alınan kararla özel bir kanun çıkarılmış ve Türkiye beş basın bölgesine ayrılmıştır. Bu karara göre, Hakkı Tarık Us'un başkanlığında İstanbul Basın Birliği'nin (İstanbul Matbuat Cemiyeti) kuruluşu gerçekleşmiştir.⁵⁶

Bu birlik, Türkiye'de *“gazetecilik mesleğinin ilerlemesi ve gazetecilik mesleğinin esaslı bir meslek haline gelebilmesi bakımından mühim bir tekâmül merhalesi”* olarak addedilmiştir. Birliğin kurulma amacı olarak da *“Basın ailesinin mesleki bir kurum halinde teşkilâtlandırılması Basın Kongresi'nin başlıca dileğidir. Türk basını mensuplarının haklarını koruyacak, basınımızın kültür seviyesini inkişaf ettirecek ve hükümetle basın arasındaki memleket çalışmalarını kolaylaştırıp genişletecek böyle bir teşkilâtın lüzumuna kani bulunarak”* şeklinde belirtilmiştir.⁵⁷

Kanunun kabul edilmesinden sonra İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Trabzon bölgeleri olmak üzere birer Basın Birliği kurulması düşünülmüştür. Bu kanunun çıkmasıyla İstanbul'daki Basın Kurumu dağılmış ve Hakkı Tarık Us'un başkanlığındaki yeni İstanbul Basın Birliği çalışmalarına başlamıştır. Yarı resmi bir niteliğe sahip

---

⁵² BCA, 490.01.1297.309.1

⁵³ S. İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, s.202.

⁵⁴ *Resmi Gazete*, 14 Temmuz 1938, Sayı:3511.

⁵⁵ S. İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, s.301.

⁵⁶ S. Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, s.151.

⁵⁷ S. Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, s.151.

olduğu belirtilen birliğin, İkinci Dünya Savaşı süresince “gazetecilerin mesleki faaliyetlerini düzenleyen tek örgüt” olarak varlık göstermiştir.⁵⁸

Atatürk döneminde Türk basınına bakıldığında, özellikle Atatürk’ün kendi çabalarına ilaveten basında hürriyetin sağlanması için ayrı bir çabanın olmadığı, iktidarın ülkede huzursuzluğa sebep olan, rejimi tehdit eden her duruma bir düzenleme sağlamak maksadıyla basında da birtakım tedbirler almak durumunda kaldığı görülmektedir. Cumhuriyet’in ilânından sonra yaşanan gelişmelerde iktidarın basın üzerinde bir denetim kurmasına dikkat edilmiştir. Çünkü bu dönemde basın üzerinde keyfi uygulamalar da yapılmıştır. Bütün bunlara rağmen Türk basını her zaman kendini geliştirme yolunda ilerlemeye çalışmalıdır. Sonuçta Türkiye’de iktidar ile basının her daim iç içe olduğu görülmektedir. Nitekim bu dönemde Türkiye’de yaşanan gelişmeler, ülkelerle arasındaki münasebet basına da yansımıştır. Basın, Cumhuriyet döneminde verilen siyasi mücadelelerde aktif rol oynarken aynı zamanda, bilgilendirme, eleştirme, kamuoyu oluşturma ve yönlendirme gibi görevleriyle de iktidara yol göstermeye uğraşmıştır. Fakat bu ilişki zaman zaman kesintiye de uğramıştır. Bu da basın üzerine getirilen denetim ve sansür nedeniyle aradaki ilişkinin zedelenmesine, karşılıklı güvenin sarsılmasına sebep olmuştur. Buna rağmen Mustafa Kemal Atatürk’ün arabuluculuğu sayesinde en kritik dönemlerde bile basında denetim ve düzene dikkat edilmiş ve diyalogu artırabilmek için çeşitli kanunlar çıkarma yoluyla ve kongreler tertip etme gibi ciddi girişimler yapılarak sağlanmıştır. 1938 tarihi itibarıyla Türk basını modern ve ileri bir şekilde kendini tüm dünyaya göstermeye, varlığını ve itibarını tanıtır sürdürmeye devam etmiştir.⁵⁹

2-Balkan Basın Birliği’nin Basındaki Yansımaları

Balkan Basın Birliği’nin Birinci Konferansı hakkında, dönemin önemli gazeteleri olan Kurun gazetesi, Ulus ve Akşam gazeteleri de değerlendirmelerde bulunmuştur. Nitekim “Kurun” gazetesi, 15 Şubat 1937 tarihli nüshasında; “Balkan Matbuat kongresi bugün açılıyor” başlığıyla kongre programı hakkında şu önemli bilgileri vermiştir:⁶⁰

“Balkan matbuat kongresine gelecek Türkiye, Yugoslavya, Romanya murahhaslarını kabul etmek için matbuat müsteşarlığı tarafından yapılmakta olan

---

⁵⁸ V. Demir, “Basın Tarihimizde Kanunla Kurulan Bir Mecburi Meslek Kuruluşu: Türk Basın Birliği Kuruluşu. Faaliyetleri ve Kapanışındaki Nedenler”, s.236.

⁵⁹ S. Bayındır Uluskan, Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, s.154

⁶⁰ Kurun, 15 Şubat 1937, s.2.

hazırlıklar ikmal edilmiştir. Murahhasların ekserisi yarın sabah burada bulunacaklar ve istasyonda matbuat umum direktörü Papadakis ile yüksek memurları tarafından karşılanacaklardır.

Yarın öğle üzeri kongre resmen açılacak ve murahhaslar şerefine Kosto lokantasında bir öğle ziyafeti verilecektir. Kongre, akşama doğru yapacağı bir toplantıda muhtelif meselelerin tetkiki için encümenler seçecektir. Salı günü encümenler tetkikatlarını yapacaklar ve öğle yemeğini Akropol Palasta yiyeceklerdir. Akşam Büyük Britanya otelinde matbuat müsteşarı tarafından murahhaslar şerefine resmî bir ziyafet verilecek ve ziyafeti burada bulunan bütün ecnebi muhabirlerin davet edildiği bir balo takip edecektir. Kongre çarşamba günü yapacağı umumî bir toplantıda encümenlerden çıkan kararları tasdik edecek ve akşamı şereflerine muharirler cemiyeti tarafından bir ziyafet verilecektir.”⁶¹

Dönemin bir diğer gazetesi “Ulus”tur. Ulus gazetesi, kongre haberlerini günü gününe aktarmaya çalışmış ve 17 Şubat 1937 tarihli nüshasında “Balkan antantı basın birliğinde” başlığını atarak şu detaylara yer vermiştir:

“Atina ajansının haberine göre; Balkan antantı matbuat konferansı, dün öğle üzeri, Atina akademisinin büyük merasim salonunda ilk toplantısını yapmıştır. Bu toplantıda BB. Metaksas, Stoyadinoviç, Antonesko, Teyfik Rüştü Aras ve Radulesko da bulunmuş ve bu zevat, gerek gelişlerinde gerek gidişlerinde konferansın sürekli alkışlarıyla karşılanmışlardır.

Matbuat ve turizm müsteşarı B. Nikoludis, konferansı büyük bir nutukla açmış ve ezcümle demiştir ki: Bu klâsik topraklar üzerinde, Romen, Türk ve Yugoslav gazeteciliğinin muhterem mümessillerine hoş geldiniz demekle bahtiyarım. Balkan haricî siyasetinin muhterem idarecileri, antantımızın yüksek menafi ve büyük hedefleri hakkında müzakerelerde bulunurlarken, matbuat delegeleri de dört memleket gazetecileri arasında sıkı ve samimî bir teşriki mesai yolunda atılacak yeni adımları konuşarak bu güzel esere kendi yardımlarını getireceklerdir. Balkan antantı matbuat birliği, 9 sene süren ihzari gayretlerden sonra, 13 Haziran 1936’da Bükreş’te kurulmuştur. Bu uzun ihzarat, şimdiden şayanı memnuniyet ve ümit dolu bir neticeye varmıştır. Dostane fikir teatileri, karşılıklı fedakârlıklar ve dürüst anlaşmalar ile memleketlerimiz matbuatı arasındaki münasebetler, mazinin ağır yükünden kendilerini kurtarmışlar ve yeni ve geniş bir zihniyetin can verici havasını hissetmeye başlamışlardır.

---

⁶¹ Kurun, 15 Şubat 1937, s.2.

Bundan böyle artık gazetelerimizin sayfaları, dost ve müttefik memleketleri alâkadar eden meselelere daha geniş bir surette açılmalı ve halkımız, bu memleketlerde olan biteni kendi olan biteni imiş gibi alışmalı ve alâkadar olmalıdır, İşte o zamandır ki matbuat antantının, balkan antantının en esaslı ve en yüksek ideali olan dört millet kardeşliğine ne derece yardım ettiği belli olacaktır.

Yunanistan, cesaretli bir nikbinlikle, balkan matbuat antantını isteyenlerin ön safına geçtiği zaman, bu heyecanı üzerinde bir kara bulut dolaşıyordu. Filhakika, fenalık getirici anlaşmazlıkların devam ettiği uzun seneler, elen matbuatı üzerine kuvvetli bir damga vurmuş bulunuyordu. Fena bir mazinin son ihtilâçları, balkan matbuatı antantı için yapılan ilk gayretleri boğmak tehlikesini göstermekte idi. Hürriyet ve serbestinin fena surette istimali aynı zamanda hedef, metot ve insicam yoksuzluğu, vücuda getirilen eseri her dakika bozabilecek gibi gözüküyordu. Bu güçlükler içinde, balkan matbuatı antantı idealinin Yunanistan'da kök salması için mücadele edenlere derin şükranımı bildirmek isterim. Hamdolsun ki bu devre uzun sürmedi. 4 Ağustos 1936 inkılabı, Yunanistan'da devletin organik hayatını değiştiren ve milletimize yeni bir nizam gayreti veren bu son büyük tarihî merhale, balkan matbuatı antantının bizde artık bundan sonra sarsılmaz temeller üzerine kurulmasındaki gayretlerimize büyük yardımlarda bulunmuştur.

4 Ağustos 1936 rejimi, gayretlerimizin muvaffakiyetlerle tetevvücu için kıymetli bir garanti arz etmektedir. Ben eminim ki bu rejim sayesinde, elen matbuatı, dost ve müttefik memleketler matbuatı ile olan münasebetlerinde, yukarda işaret ettiğim mükemmeliyet derecesine varacaktır. Bu rejim, hakikat ve vuzuh üzerine müessesdir ve hiçbir kaçamak yolu veyahut tereddüt tanımamaktadır. Balkan antantı matbuatının ikinci konferansını, büyük bir itimat hissi ile açıyorum. B. Nikoludis'in bu nutku sürekli alkışlarla karşılanmıştır.

Balkan antantı matbuat birliğinin Yunanistan kısmı reisi ve Etnos gazetesi direktörü B. Spiros Nikolopulos hasta olduğundan, riyasete matbuat ve turizm müsteşarlığında umum müdür ve balkan matbuat birliği Yunanistan kısmı ikinci reisi B. Papadakis geçmiş ve balkan antantı milletlerinin kardeşliği asil eserinin yüksek hamileri olan balkan devletleri reislerine konferansın derin hürmetlerini bildiren telgraflar gönderilmesini teklif eylemiştir.

B. Papadakis, Atina'da bulunan dört devlet hariciye nazırları ile matbuat ve turizm müsteşarı B. Nikoudise birer mektup gönderilerek kendilerinin konferans fahrî reisliklerine intihapları ile konferans mesaisinin, balkan antantının yüksek hedeflerinin

tahakkuk ettirilmesi hususunda kendilerinin yapmakta oldukları gayretlerden ilham alacağı keyfiyetinin bildirilmesini teklif eylemiştir. B. Papadakis, İsmet İnönü ve Tatareskoya da birer telgraf çekilerek konferansın mesaisinin, balkan antantının yüksek hedeflerinin tahakkuku hususunda kendilerinin gayretlerinden ilham alacağını bildirilmesini teklif eylemiştir.

B. Papadakis'in bu teklifleri, konferans tarafından alkışlarla kabul olunmuştur. B. Papadakis, bilâhare Romanya murahhas heyeti reisine söz vermiş ve Romen delegesi nutkunda; Yunanistan'ın delegelere gösterdiği misafirperverlikten dolayı teşekkür etmiş ve Yunanistan ve elen hükümetinin başında bulunan B. Metaksas'a karşı hayranlığını ifade etmiştir. Romen delegesi nutkunu, konferansın müspet neticeler vermesi temennisiyle bitirmiştir.

Bilâhare söz alan Türk murahhas heyeti reisi de, bütün Türk matbuatına tercüman olarak, konferans için har ve samimî temennilerde bulunmuş ve delegelerin Yunanistan'da gördükleri ananevi misafirperverlikten dolayı teşekkür ettikten sonra Türk - Elen dostluğu hakkında ezcümle demiştir ki:

Bugün, bu dostluğun samimiyetinden şüphe eden hiç kimse kalmamıştır. En bedbinler bile, iki millet arasında artık hiç bir anlaşmazlık ve hoşnutsuzluk sebebi kalmadığını kabulde müttefiktirler. Türk - Elen dostluğu, yalnız bir siyasî kombinezon değildir. Devlet adamlarımız, iki milletin arzularını kaydetmekten başka bir şey yapamamışlardır. Şimdi Türk-Elen dostluğu hakkında söylediklerimi, herhangi bir tekzibe uğramaktan korkmaksızın, diğer balkan dost ve mütteliklerimiz ile olan münasebetlerimiz hakkında da tekrar edebilirim. Türk - Elen dostluğunu, haklı olarak, antantımızın sarsılmaz birliğinin yaşayan bir sembolü gibi telâkki ediyoruz. Çünkü bizi anlayamayanlar, daima bu dostluk hakkında şüphe göstermişlerdi. Düşmanlarımız, demiyorum, yalnız bizi anlayamayanlar diyorum, zira Atatürk'ün Türkiye ve Türkler hakkında söylediği bir vecizeyi, balkan antantı hakkında da tekrar etmek mümkündür: Balkan antantının düşmanı yoktur, eğer varsa, bunlar bizim düşmanlarımız değil, fakat insaniyetin düşmanlarıdırlar.. Vaktiyle bir karışıklık ve nizamsızlık muntikasının teknik ismi olan "balkan" kelimesinin bugün tarihe karşılıklı bir anlaşma misali olarak geçmesi, ne muazzam, ne heyecan verici bir hâdisedir.. Bundan cidden iftihar duyabiliriz.

Bütün konferansın alkışları ile karşılanan bu nutuktan sonra Yugoslavya murahhas heyeti reisi de söz alarak Elen Başvekili B. Metaksas'a hayranlığını bildirmiş ve balkan antantının sulhsever mahiyetini tebarüz ettirdikten sonra Yugoslavya'nın bu

siyasete tam bir sadakat ve samimiyet ile bağı bulunduğunu kayıt eylemiştir. Yugoslav delegesi konferans hakkında candan temenniler izharı suretiyle sözlerini bitirmiştir. Konferans delegeleri, öğle üzeri elen murahhas heyeti tarafından verilen hususî öğle yemeğinde bulunmuşlardır. Konferans, saat 17.30 açılış celsesinden sonraki ilk toplantısını yapmıştır.”⁶²

“Ulus” gazetesi, yine 18 Şubat 1937 tarihli haberinde “Balkan Antantı Basın Konferansı toplantısında” başlığıyla kongre ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Atina ajansının haberinde; Balkan antantı matbuat konferansı, komisyonlar halinde çalışmalarına devam etmiştir. Dün öğle üzeri, Yunanistan komitesi, delegelere bir öğle ziyafeti vermiş ve bu ziyafet esnasında, Yunanistan komitesi reisi B. Papadakis, Yugoslavya heyeti reisi B. Sokiç, Romanya heyeti ikinci reisi B. Nasta, Türk murahhas heyetinden B. Ercüment Ekrem Talu, samimi nutuklar söylemişlerdir. Akşam, matbuat ve turizm siyasî müsteşarı Nikoludis ve refikası, Balkan matbuatı delegeleri şerefine büyük bir ziyafet vermişlerdir. Çok samimî geçen bu ziyafet esnasında, B. Nikolidis şu nutku söylemiştir: Sizleri bu masa etrafında toplanmış görmekle, yalnız dost ve müttefik memleketlerin muhterem mümessillerini kabul eden bir nazır sıfatıyla değil, fakat aynı zamanda, Romanya'nın, Türkiye'nin ve Yugoslavya'nın en yüksek gazetecileri ile birlikte bir eğlence tertip eden eski bir meslektaşısı sıfatıyla da büyük ve hususî bir zevk duyuyorum.”⁶³

Benim matbuata yirmi senelik hizmetim vardır. Müsaade ediniz ki eski bir meslektaş sıfatıyla size, mahrem bir surette bazı işsaatta bulunayım: Biz, gazeteciler, diğer insanlardan ayrı ve başka adamlarız. Bizim kendimize mahsus fikirlerimiz, kendimize mahsus çalışma tarzımız ve gene kendimize mahsus bir üslûbumuz vardır. Biz, orijinal insanlarız. Bizler, kusurlarla dolu olduğu kadar iyi hasletlerle de dolu yaramaz ve haşarı çocuklarız. Çok iyi huylarımız vardır. İspatını mı istiyorsunuz? Bütün hatalarımıza ve bütün mübalağalarımıza rağmen, fikirlere yol açan biziz. Efkâr-ı umumiye cereyanlarını yaratan biziz, büyük mikyasta istikbalin tarihini hazırlayan gene biziz. Kim diyebilir ki her memleket gazetecileri, kendi vatandaşlarına müspet surette hizmet etmemiş ve nazik zamanlarda ruhunu, kabiliyetlerini ve saadetini yüksek emellere hasreylememiştir.

Resmî işlerde dahi, biz gazeteciler, serbest bir surette hareket ederiz. Bizim, görmek, işitmek, hissetmek, tefsir eylemek ve nihayet her şeyi tabii ve basit bir surette

---

⁶² Ulus, 17 Şubat 1937, s.6.

⁶³ Ulus, 18 Şubat 1937, s.1.

öğrenmek ihtiyacımız vardır. Ben eminim ki, güzel semereler verecek olan matbuat konferansının resmî çalışmaları haricinde, karşılıklı tanışmamız, münasebetlerimizin samimiyeti ve nihayet dostluğumuz daha büyük neticeler verecektir. Birkaç gün sürecek olan iş ve aynı zamanda tenezzühten sonra, bizim sizleri ne derece sevdiğimizi dört milletin yaklaşmasının ne derece sıkı ve hararetli olduğunu ve nihayet karşılıklı anlaşmanın her gün, ne büyük bir hızla ilerlemekte ve genişlemekte bulunduğunu anlayacaksınız. Bunun içindir ki, diplomatik bir masadan sonra samimî bir yemek masasının siyasî ve içtimaî büyük bir ehemmiyeti vardır.,,

B. Nikolidis, nutkunu bitirirken, Romanya ve Yugoslavya kralının, Türkiye Cumhuriyetinin, Yugoslavya kral naibinin ve İnönü, Stoyadinoviç ve Tatareskonun sıhhatlerine kadehini kaldırmış ve gazetecilerin şahsî saadetlerine içmiştir. ”⁶⁴

B. Nikoludis'in nutkundan sonra Balkan matbuat heyeti murahas reisleri de söz almış ve Türkiye Matbuat Genel Direktörü B. Vedat Nedim Tör şu nutku vermiştir:

“Beni bu derece heyecanlandıran kuvvet nedir bilmiyorum. Her zaman tükenmez ilham membaı olan muhteşem Akropol'un klasik güzelliği mi, bu kadar civanmert bir surette bizi ihata eden sıcak dostluğun devamlı ifadesi mi, ebediyen yaşayacak olan büyük eserin şevk ve heyecanlı banileri olmanın verdiği manevî haz mı yoksa ülküsünün yolu üzerinde daima daha güzel ibdalar için kendisini velut his eden bir sanatkârın şevk ve heyecanı mı? Bu heyecanın hâkim âmilini ve bu akşamki haleti ruhiyenin hakiki ve gizli sebebini aramak beyhude olur. Fakat hiç şüphesiz bu haleti ruhiye bütün şu âmillerin bir hülâsasıdır. Güzellik, dostluk, şevk ve heyecan, yaratıcı kuvvet ve ulvî Balkan ülküsü binasını kurmuş olan kıymetli malzeme. Dün açılış celsesinde söylemişim, bugün de tekrar ediyorum ki, müşterek eserimizden dolayı bu kadar müftehir olmakta tamamen haklıyız. Keşmekeş içinde olan ve siyasî ihtirasların yıkıcı fırtınalarıyla sarsılan bu âlemde, henüz aklını başına almamış olan bu dünyada, bizim kuvvetli imanımız, insanın hür olarak yaşayabileceği ve Barış; koruyorum ve koruyacağım, insanlık için çalışıyorum” diye bağırabilmekten büyük bir sevinç duyacağı bir köşe tesisine muvaffak oldu. Maalesef dünyada öyle konuşabilecek pek az millet mevcuttur. Bizler, mücerret barış ülküsünün platonik hayranları değiliz. Biz bu barışı ihtirasla seviyoruz, çünkü onu elde etmek için kan döktük. Bu kadar fedakârlıkla elde ettiğimiz bu barışı, kanımız pahasına müdafaaya amade bulunuyoruz. Milletlerimiz nihayet hürriyet ve istiklâl tadını tattı. Artık başka devletlerin tesadüfi ve menfaat güden

---

⁶⁴ Ulus, 18 Şubat 1937, s.5.

siyasetlerinin oyuncağı değiliz. Yaşasın Balkan antantının yaratıcı fikri,” diyerek sözlerini bitirmiştir.⁶⁵

“Akşam” gazetesi 18 Şubat 1937 tarihinde “Balkan matbuat kongresi mühim kararlar verdi” başlığıyla kongrenin son gününde alınan kararlara yer vermiş, gelecek toplantının Ankara’da yapılması kararlaştırılırken haberin detaylarını da şu şekilde aktarmıştır:

“Balkan matbuat kongresi bu akşam müzakerelerini bitirmiştir. Gelecek kongre Ankara’da toplanacaktır. Kongre şu mühim kararları vermiştir:

1 - Balkan antantına dâhil devletler matbuatının ne doğrudan doğruya ne de ecnebi gazetelerden naklen yekdiğeri aleyhinde neşriyat yapmaması, şüpheli menbalardan gelen haberlerin neşredilmemesi.

2 - Dört müttefik ve devlet matbuatı arasında teması temin için profesyonel matbuat müşavirlikleri ihdası.

3 - Dört Balkan ajansının Balkanlıların taleplerini dünyaya tanıtması ve Balkan memleketlerinin yekdiğerine daha ziyade yaklaşması için servisler çıkarması.

4 - Matbuata ait posta, telgraf ve telefon ücretlerinin haddi asgariye indirilmesi.

5 - Radyo servisleri yapılması, konferanslar verilmesi, dört memleket lisaniyle yazılmış Balkan mecmuasının neşri ve Balkan eserlerinden muhtelif kütüphaneler vücuda getirilmesi.

6 - Balkanlıların millî bayramlarında hususî neşriyat yapılması.

7 - Balkan gazetecilerinin grup halinde karşılıklı seyahatler tertip etmeleri.

8 - Yugoslav murahhasının talebi üzerine, Balkanları Avrupa’ya en ziyade tanıtabilecek eseri yazan muharririne bir mükâfat verilmesi.

Temenni şeklinde olan bu kararlara şimdiden tasvip edilmiş nazariyle bakılabilir.”⁶⁶

Balkan Basın Birliği’nin İkinci Konferansı da dönemin gazetelerine haber olmuş ve konferansın detaylarını günü gününe aktarmaya çalışmışlardır. Nitekim 7 Nisan 1938 tarihli “Kurun” gazetesi, “Balkan İktisat konseyi ve matbuat kongresi” başlığıyla hem İktisat Konseyi hem de Matbuat Kongresi hakkında önemli bilgiler vermiştir:

“Bugün Yıldız Sarayı’nda Balkan Antantı’nın İktisat Konseyi ve Balkan matbuat kongresi toplanacaktır. Toplantılar öğleden sonra yapılacaktır. Saat on beşte matbuat kongresi açılacak, müteakiben iktisat konseyi toplantısının açılış celsesi yapılacaktır.

⁶⁵ Ulus, 18 Şubat 1937, s.5.

⁶⁶ Akşam, 18 Şubat 1937, s.1.

İktisat konseyini bugün şehrimize gelmiş bulunan Hariciye vekil vekili Şükrü Saraçoğlu Bey açacaktır. Matbuat kongresini de Yunus Nadi Bey açacaktır. Dün Yugoslavya ve Yunanistan'a ekonomi ve matbuat heyetleri şehrimize gelmiştir. Romanya iktisat heyeti evvelki gün gelmişti. Gazetecileri de bu sabah şehrimize gelmiş bulunacaktır. Bu heyetler Türk heyeti tarafından karşılanmış, Perapalas oteline misafir edilmişlerdir. Bugün öğleyin, kendilerine tahsis edilen otomobil ve otobüslerle doğrudan Yıldız Sarayı'na gideceklerdir.

Dün gelen Yugoslav iktisat heyeti, Hariciye nezareti konsoloslar dairesi şefi B. B. Prediç, ticaret odası müdürlerinden Raduloviç, hariciyeden Gavrivoliç, ticaretten Georgiyeviç, hariciyeden Simonoviç ve turizm ofisinden Sırışceviç'den mürekkeptir. Gazeteci heyeti ise başta Avala resmi ajans umum müdürü ve "Samu Prava,, hükümet gazetesi müdürü olmak üzere. Avala ajansı sekreteri Ancelkoviç "Vreme,, gazetesi başmuharriri Svetovski. "Slovenz,, gazetesi başmuharriri Kuher, Novosti,, gazetesi Milan Katiç, Başvekâlet matbuat merkez bürosu şefi Kosti Lukoviç, aynı büronun mensuplarından Deniç'den ibarettir.

Yunan ekonomi heyetine hariciye nezareti muahedeler dairesi müdürü B. Argiropulos riyaset etmektedir. Yunan matbuat heyetine ise R Seferyad's riyaset etmektedir. Atina matbuat cemiyeti B. Zafiri de Yunan matbuat heyeti arasında bulunmaktadır.⁶⁷

"Kurun" gazetesinin ertesi günkü haberinde yine Balkan Basın Birliği hakkında Asım Us tarafından kaleme alınan yazıya yer verilmiş ve Asım Us, "Balkan Basın Birliği" başlığında kongre ile ilgili şunları dile getirmiştir:

"Dün Yıldız sarayı salonlarında Balkan Antantı ekonomik konseyi ile beraber Balkan Basın birliği kongresi de açıldı. Türk, Yunan, Yugoslav, Rumen basınını temsil eden gazeteci arkadaşlar bir araya toplanarak Balkan Antantı içinde kendilerine düşen millî vazifeleri konuşmaya başladı. Balkan Antantı'nın kendisine hedef tuttuğu müşterek maksadı tahakkuk ettirmek için resmi vasıtalar ile çalışan iki organizması vardır: Bunlardan biri daha ziyade siyasi mahiyette olan daimî konseydir; öteki de daimi konseyin yanında bir ihtisas heyeti demek olan ekonomik konsey... Balkan Basın heyetlerine gelince, bunlar Balkan Antantı'na dâhil olan memleketler efkârı umumiyesinde basın vasıtaları ile daima birlik hedefini canlı bir halde yaşatmak için teşekkül etmiştir. Ve istisnasız olarak bütün basın mensupları bu teşekkülün tabii

---

⁶⁷ **Kurun**, 7 Nisan 1938, s.2.

azasındandır. Balkan Basın kongresi ilk defa olarak Bükreş'te, ondan sonra da Atina'da toplanmıştı; üçüncü kongre ise dün Yıldız Sarayı'nda başlamış bulunuyor.

Balkan Antantı'nın tarihini göz önüne getiren herkes, takdir eder ki bugün Avrupa'nın ittifaklar hayatında 60 milyonluk olan ve Balkanları alakalandıran bütün beynelmilel meselelerde bir tek devlet gibi hareket eden zümrenin teşekkülünde değilse de inkişafında bütün basın mensuplarının hususi bir mevkiî vardır. Bunun sebebi Antanta dâhil her memlekette bütün gazetecilerin kendi milli menfaatlerini müşterek Antant çerçevesi içinde görmeleridir. Böyle bir kati kanaat ile devamlı surette yapılan neşriyatın her vakit Balkan Birliği maksadı için hayırlı semereler verdiğini de şu üç, beş senelik tecrübe pek açık göstermiştir. Onun için dün Yıldız Sarayı salonlarında başlayan çalışmalardan herhalde bütün Balkan Milletleri hesabına mesut neticeler ümit edebiliriz. Balkan Basın Birliği, Balkan memleketleri arasında siyasî ve iktisadî iş birliğini mümkün olduğu kadar inkişaf ettirmek ve daimi konsey ile ekonomik konsey tarafından verilen kararların tatbikatında basın mensuplarına tevcih edilen vazifeler varsa bunları samimiyetle yapmaktır. Fakat bundan başka Basın Birliği'nin ikinci bir vazifesi daha vardır ki, bu da Balkanlı Milletler arasında her vasıta ile yakınlığı, dostluk bağlarını kuvvetlendirmeye çalışmaktır.

İşte Yıldız salonlarında toplanan Balkanlı arkadaşların müşterek çalışmaları bu güzel maksadın tahakkuku için icap eden kararlar almaya bulunmaktadır.

Bununla beraber Balkan Basın Birliği'nin en büyük bir faydası Antanta dâhil memleketler gazetecilerinin böyle zaman zaman bir araya gelerek konuşmaları, tanışmaları ve anlaşmaları olduğuna hiç şüphe yoktur. Balkan Antantı'nın en esaslı bir temeli olan "Balkanlar Balkanlılarıdır." fikrinin her memlekette bir ağızdan tekrar edilmesi bile en mühim bir neticedir. Zira bu esaslı fikrin mahiyeti bütün şümülü ile gerçekten bütün Balkan memleketlerinde her sınıf halk tabakaları arasında anlaşıldığı ve benimsendiği gün bütün maksat hâsıl olmuş demektir."⁶⁸

---

⁶⁸ Kurun, 8 Nisan 1938, s.1, 6.

SONUÇ

Basın, kamuoyu oluşturma ve toplumda gelişen olaylara karşı halkı bilinçlendirmede önemli bir role sahiptir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Türk basınında öncelikle siyasî, ekonomik ve içtimaî haberler yer almaktaydı. Basın sayesinde Milli Mücadele'de halkın gelişmelerden haberdar olması, toplumda saygınlığının artmasını sağlamıştır. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle demokrasi kavramının benimsenmesi yine basının etkisiyle gelişme göstermiştir. Yapılan inkılapların halka doğru bir şekilde aktarılmasında önemli bir araç olan basın, Türkiye'nin modernleşme yolunda ilerlemesinde aktif bir rol oynamış ve toplumsal değişimin önünü açmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığı günlerde Türkiye, bu dönemde savaşın etkilerinden kendisini korumak ve etrafında bir güvenlik çemberi oluşturmak amacıyla, özellikle Balkan ülkeleriyle siyasal ve kültürel ilişkilerini geliştirmeye ve onlarla yakın ilişkiler içinde olmaya özen göstermiştir. Bu hususta Türkiye, oluşturulan bu birlik ve kongrelerde sürekli yer edinmeye çalışarak dünyaya kendisini tanıtmak ve kabul ettirmek için çaba sarf etmiştir. İşte Türk basını da bu dönemde kendisini dünyaya tanıtabilmek amacıyla 1937 yılında toplanan Balkan Basın Birliği'ne katılma kararı alarak bu adımı atmıştır.

KAYNAKÇA

1- Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

2- Resmi Yayın ve Tutanaklar

Resmi Gazete

3- Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Kurun

Ulus

4- Kitaplar

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1959.

ATEŞ, Nevin Yurtdsever, **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, (Edit: İdris Bal), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.

Birinci Basın Kongresi, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.

BULUT, Feryat, *“Toplumsal Değişim ve Siyaset Üzerinde Basının Etkisi”*, **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları:1, Ankara, 2016.

DOĞAN, Orhan, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (XIX. ve XX. Yüzyıl Türkiye Tarihi)**, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2011.

ER, Turgut, **Türkiye’de Basın-Yayın ve Tanıtma**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003.

GERÇEK, Selim Nüzhet, **Türk Matbuatı**, (Der: Ali Birinci) Gezgin Kitapları, Ankara, 2002.

GEVGİLİLİ, Ali, **Türkiye’de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basın ve Atatürk**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1990.

GÖNLÜBOL, Mehmet - SAR, Cem, **Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919-1938)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1990.

İNAN, Arı, **Düşünceleriyle Atatürk**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1982.

- İNUGUR, Nuri, **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1992.
- İSKİT, Server, **Türkiye’de Matbuat Rejimleri**, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1939.
- İSKİT, Server, **Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1943.
- KABACALI, Alper, **Türk Basınında Demokrasi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.
- KANTARCIOĞLU, Selçuk, **Hükümet Programlarında Kültür**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- KİLİ, Suna, **Atatürk Devrimi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981.
- KOCATÜRK, Utkan, **Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2005.
- KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- ÖZGENTÜRK, Nebil, **Cumhuriyetten Günümüze Basının Kısa Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2008.
- ÖZKAYA, Yücel, **Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2014.
- SOYSAL, İsmail, **Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları, I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.
- TBMM Albümü**, TBMM Albümü 1920-1950, I, Gökçe Ofset, Ankara, 2010.
- TOKMAKÇIOĞLU, Erdoğan, **Türk Basın Tarihi**, İsim Yayınları, Ankara, 2011.
- TOPUZ, Hıfzı, **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973.
- TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler, I**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984.
- TUNÇAY, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931)**, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.
- TÜRKDOĞAN, Berna, **Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası –Makaleler-**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008.
- ULUSKAN, Seda Bayındır, **Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010.

5- Makaleler

DAYI, Sinever Esin, “*Hatay Devleti ve Hatay’ın Anavatan’a Katılması*”, **Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S:19, (2002), s.331-340.

DEMİR, Vedat, “*Basın Tarihimizde Kanunla Kurulan Bir Mecburi Meslek Kuruluşu: Türk Basın Birliği Kuruluşu. Faaliyetleri ve Kapanışındaki Nedenler*”, **Marmara İletişim Dergisi**, S:8, (1991), s.234-241,

GEVGİLİLİ, Ali, “*Türkiye Basını*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, I, s. 202-228.

KOÇAK, Doğan, “*17 Şubat 1926’da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu’na Göre Türk Kadınının Hak ve Özgürlükleri*”, **Atatürk Dergisi**, VIII, S.1, (Temmuz-2019), s.79-98.

6- Tezler

AYDEMİR, Nurulay Funda, **Balkanlarda İttifak Arayışı ve Türkiye Birinci Balkan İttifakı**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

YENTÜRK, Yüksel, **II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Dış Politikası ve Denge Siyaseti**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

YİĞİT, Ali Ata, **Atatürk Dönemi Eğitim ve Kültür Politikaları (1923-1938)**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1996.

7- e-Kaynaklar

https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf E.T: 04.08.2020

https://tr.wikipedia.org/wiki/Naci_Kıciman E.T: 30.09.2020

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ercüment_Ekrem_Talu E.T: 30.09.2020